Nr. 67. Anulu XXX.

GAZET'A TRANSILVANIEI.

Gazet'a ese de 2 ori: Mercurea si Duminec'a, Fói'a, candu concedu ajutórele. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl. pe ½ 5 fl. v. a. Tieri esterne 16 fl. v. a. pe unu anu séu 3 galbini mon. sunatória.

Brasiovu 8 Septembre 27 Aug. 1867.

Se prenumera la postele c. r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Taxa timbrala a 30 cr. de fiecare publicare.

†

PREA TRISTU!

Telegramu. Blasiu 7 Septembre 26 Aug. 1867 (primitu candu Gazet'a era sub presa).

Adi deminétia la 6 óre a repausatu in Domnulu Escel. Sa archiepiscopulu

SIULUTIU.

Inmormentarea se va serbá in 10 Sept. la 10 óre!

Capitululu metropolitanu.

Doi articuli de lege din an. 1791.

Cele mai multe legi ale marelui Principatu alu Transilvaniei mai stau inca si pana astadi intru tóta puterea loru, pentrucea acelesi nu s'au desfiintiatu nici prin o lege posterióra. Intre legile de valóre se renumera si:

Artic. XXII. De anonymis et falsis delatoribus. Acelasi tradusu suna:

„Maiestatea Sa sacratissima va binevoi a impartasi denunciatiunile ascunse, precum si proieptele periculóse trebiloru publice pe calea gubernului cu cei interesati la aceleasi, éra pre cei acusati ii va asculta cu modalitatea prescrisa de legi pentrucá cei asupriti pe nedreptate se se póta apara, éra denunciantii mintiunosi se póta fi persecutati pe calea legii si pedepsiti dupa vin'a loru. Éra proieptele si denunciatiunile anonime se nu fia primite nici la augusta'a curte, nici la alte dicasteria."

Pe temeiulu acestei legi si alu altora mai vechi gubernulu este indatoratu a da pe facia nu numai pe denunciantii mitropolitoli Alecsandru, ci si pre toti ceilalti spioni, carii cu mintiunile loru tienu pe poporu si pe regimu in o grija ne'ncetata.

Artic. XXV. De officialibus in servitiis publicis constitutis, inauditis ipsis, ab officio non amovendis.

Acelu artic. de lege vorbesce fórte limpede, oprindu strinsu, cá nici unu functionariu se nu fia scosu din deregatoria numai la simpl'a denunciatiune (erga simplicem denunciationem) nici se fia departatu, pana ce nu i se voru comunica punctele de acusatiune, pentrucá se i se dè ocasione deplina spre a se spala de incriminari. —

B.

Adunarea generala a asociatiunii transilvane romane.

Din resultatulu comisiuniloru, care 'si dedera reportulu adunarii, se vede, ca socotelile comitetului s'au aflatu in ordine buna si adunarea decise, cá d. cassariu se primésca unu laudatoriu in scrisu, cá semnu de recunoscintia.

Ce privesce la reportulu asupra ofertului facutu de Iacobu Muresianu, apoi adunarea primí conditionile esprimate in scrisórea, ce se adresá deadreptulu si ofertulu se primí, dupa unele desbateri, cu consimtiri si aclamatiuni. Dupa acést'a se luá inainte comisiunea bugetaria si se primí remuneratiunea secretariului II neschimbata, precum si cea a unui juristu scriitoriu in cancelari'a asociatiunii. Pentru stipendiatii, cari studiaza pedagogi'a la Prag'a, s'a facutu concluso, cá pe longa stipendiulu de 300 fl., se li se asemneze si pentru calatoria acasa cate 50 fl. Pentru unu soldatu, care vré a se face maiestru 50 fl. si 2 premia de cate 25 fl. pentru cei ce voru dovedi, ca au prasitu mai multe ultóie. 2 stipendia de cate 25 fl. s'au statoritu pentru 2 invatiacei de meseria. Alte stipendia s'au mai consemnatu pentru cei ce voru studiá in scólele reale.

Privitoriu la „Archivu" pentru filologia si istoria s'a primitu cu recunoscintia intreprinderea dlui auctore, apromitenduise totu sprigiulu moralu.

Se mai decide edarea „Fóiei asociatiunii", pentru care se preliminéza 400 fl. tiparindusse in accesi fóia si actele asociatiunii, ér' in casu, ce nu s'ar edá fói'a se preliminéza pentru tiparirea acteloru 200 fl.

Adaugemu ací si programulu concertului, care s'a tienutu in 27 Aug. in teatrulu ung. in folosulu fondului asociatiunii, care produsu a facutu multa placere si a seceratu aplausu dela unu publicu luminatu din tóte plasele societatii. Elu consta din 2 parti:

Partea prima:

1. Ouverture din „Venatoriu fermacatoriu" (Freischütz) de K. M. Weber, executata de band'a militaria c. r. locala.

2. „Concertu de violina" de Beriott, executatu de d. Nicolau Trandafiru.

3. „Glasulu unui romanu", poesia popularia de Andreiu Muresianu, declamata de d. Ludovicu de Cisto.

4. „Aria mare" din oper'a „Attila" de Verdi, executata cu acompaniarea bandei militaria de domnisór'a Isabela Vasiciu.

5. „Carnevalu de Bucuresci" de Francisco Lorenzo, executatu de domnisór'a Aurelia Popp.

Partea secunda:

6. „Variatiuni de clarinetu" executata de band'a militaria.

7. Arie romane, duetu, executatu de domnisór'a Isabela Vasiciu si d. Mihailu Ferlieseu.

8. „Fantasia de concertu" din oper'a „Troubadour" de A. Goria, executata de domnisór'a Aurelia Popp.

9. „Ouverture" din oper'a „Dinorah" de Meyerbeer, executata de domnisór'a Isabela Vasiciu si d. Iuliu Ibner.

9. Fantasia din „Lucia" de Weiss, executata de d. Nicolau Trandafiru.

10. „Marsiu romanu", executatu de band'a militaria. —

Reportulu

secr. II despre lucrarile si decisiunile mai insemnate ale comitetului Asociatiunei transilvane romane in decursulu an. Asociatiunei 1866/7.

(Urmare.)

III Siedintia lunaria a comitetului Asociatiunei tienuta in 6 Nov. 1866.

Din ast'a siedintia merita a se aduce la cunoscinti'a on. adunari urmatórele lucrari ale comitetului.

a) Prin § 84 se ia spre sciintia documentulu despre progresulu tenerului juristu la universitatea Vien'a Georgiu Gerasimu Rusu, stipendiatu alu Asociatiunei, pre sem. I. an. scol. 1865/6.

b) Prin §lu 85 se decide, ca pentru stipendiulu Asociatiunei de 80 fl. destinatu pentru unu auditoriu de dreptori in patria, carele conferitu fiindu lui Nic. Olariu in siedinti'a comitetului din 26 Sept. an. tr., — prin abdicerea acelui'a a devenitu in vacantia, se se publice de nou concursu cu terminulu pana la finea lui Nov. 1866.

c) Prin §lu 86 comitetului recomanda publicului romanu imbracisiarea cu tóta caldur'a a gramaticei romano-maghiare, edare de d. prof. gimn. in Naseudu, Octaviu Baritiu.

d) Prin § 87 si 88 se ia spre sciintia din partea comitetului reportulu cassariului despre schimbarea baniloru de auru in BNote de val. austr. dupa tienórea unui concluso alu comitetului din an. 1864, cum si reportulu despre interesele la fondulu Asociatiunei dupa couponii obligatiuniloru de statu dela 1 Oct. 1866 in urma

e) Prin §§li 89, 90 si ia spre sciintia reportulu despre banii incursi la Asociatiune dela siedinti'a comitetului din 26 Sept. 1866 pana la siedinti'a din 6 Nov. 1866.

IV Siedintia lunaria a comitetului Asociatiunei tienuta in 4 Dec. an. tr.

Din ast'a siedintia se supunu la cunoscinti'a adun. gen. urmatórele:

a) Prin §lu 91 se ia spre sciintia conspectulu presentatu din partea cassei Asociatiunei despre starea averei Asociatiunei pre timpulu acestei siedintie, din carele se vede, ca Asociatiunei avea in proprietatea sa pe atunci sum'a de 25.264 fl. 18½ cr.

b) Prin §lu 92 se ia spre placut'a sciintia fapt'a generósa a dlui negotiatoriu in Pest'a Alecs. Nedelcu, carele a oferitu fondolu Asociatiunei sum'a de 200 fl. in obligatiuni de statu, facunduse prin acest'a dupa statute m. fundatoriu alu Asociatiunei, deci cu ast'a ocasione conformu §lui 23 lit. d) din statute, se va si propune on. adun. gen. spre asteptare si aprobare.

c) Prin § 93 se esprime multiumita protocolarmente dlui negotiatoriu in Alb'a Iulia Israel Löwi, carele a daruitu la Asociatiunei 30 fl. v. a.

d) Prin § 94 se ia spre sciintia reportulu secr. despre tiparirea acteloru Asociatiunei in 500 cesempl. cól'a cu cate 15 fl., cu totalu sum'a tiparirei si a brosiorarei pentru 91/2 coli fece 158 fl. 50 cr., adica cu 41 fl. mai pucinu, de catu fù sum'a preliminata. Cu ast'a ocasione comitetulu defigundu unu pretiu catu mai moderatu pentru cate 1 cesempl. din actele Asociatiunei si anume numai cate 35 cr. v. a. si tienù de detoria de nou a atrage atentiunea inteligentiei romane spre cumperarea acteloru Asociatiunei, cá se nu diaca nevendute in archivulu Asociatiunei.

e) Prin §lui 95 stipendiulu Asoc. de 80 fl. devenitu in vacantia prin abdicerea juristului Nic. Olariu in urm'a concursului publicatu pre bas'a documenteloru produse si a seraciei constatate se conferi juristului in alu 3-lea anu la academi'a din Sibiiu, Ioane Piso, pre langa conditiunea de a se legitimá cu finea fiacarui sem. despre progresulu in studia.

f) Prin §§li 96, 97, 98, 99 si 100, se iau spre sciintia reporturile despre unele daruri de carti pentru bibliotec'a Asociatiunei, cum si reportulu secr. si a cassei despre banii incursi la Asociatiune cá tacse de m. ord. si cá interesele dupa couponii obligatiuniloru de statu, dela siedinti'a din urma a comitetului, ér'

g) prin §lu 101, comitetulu dupace primesce cu cea mai via placere in cunoscintiarea Rsd. d. v. presiedinte alu Asociatiunei Tim. Ciparin despre edarea foiei sale filologice sub titlulu: „Archivu pentru filologia si istoria" totodeodata decide a chiamá atentiunea cea mai incordata a publicului romanu si cu deosebire a barbatiloru romani de specialitate cu privire la imbracisiarea si sprigainirea numitei foi, apromitendu si din partea-si. — conformu concluslui seu din 6 Martiu 1866 § 19. — dupa impregiurari, totu sprigiulu potentiosu.

V Siedintia lunaria a comitetului Asociatiunei tienuta in 8 Ian. a. c. 1867.

In asta siedintia s'a pertractatu urmatórele:

a) Prin § 1 s'a lustu spre sciintia starea

cassei Asociatiunei, carea avea suma de 24.829 fl. 13^{5} cr.

b) Prin §§ii 2 si 3 se luă spre sciintia reportele dlui cassariu alu Asociatiunei despre interesele intrate la fondulu Asociatiunei dupa asemnatiunile bancei ipotecarie si dupa couponii obligatiuniloru de statu.

c) Prin § 5 se ia spre sciintia reportulu secr. despre acesa, cumca conformu conclusu lui adusu in siedinti'a II a adun. gen. tienute in 29 Aug. an. tr. la Alb'a Iulia p. VI, in nesu cu decisiunea comitetului din 4 Sept. an. tr. s'a tramisu pre la resp. dd. col. si Asociatiunei spre vendiare 341 ecsempl. din actele adun. gen. V si alte 363 ecsempl. din actele adun. gen. VI.

d) Prin § 6 s'a facutu dispositiune pentru venderea manufacturelor dela espositiunea din Brasiovu din 1862 cu unu pretiu mai moderatu, pre calea licitatiunei.

e) Prin §§ii 7 si 8 se li au spre sciintia banii incursi la Asociatiunei dela siedinti'a precedente a comitetului, cum si cartile daruite pentru bibliotec'a Asociatiune din partea academiei imperatesci de sciintia din Vien'a.

VI Siedintia lunaria a comitetului Asociatiunei tienuta in 5 Februariu a. c.

Dintre lucrarile acestei siedintie vienu a se memorá sici cá mai demne de insemnatu urmatórile:

a) Prin §lu 10 se ia spre sciintia starea cassei Asociatiunei carea numerá 25.010 fl. 45 cr.

b) Prin § 11 se primesce cu multiumire o obligatiune urbariale de 100 fl. oferita fondului Asociatiunei din partea comit. Juristului degia incetatu, is espres'a voia a dlui darolitoriu resp., cu acsea reserva inse cá numele darunitoriului se nu se publice.

c) Prin §lu 12 se decide a se primí in fondulu Asociatiunei cá depositu banii comitetului natiunalu permanente in suma de 257 fl. 73 cr. v. a., cari mai remasera disponibili, avendu dlu cassariu alu Asociatiunei a duce raticiniu deozebitu despre acesti bani cum si a ingrigi, cá se fructifice, adaugunduse totuodata si acsea dechiaratione, cumca comitetulu Asociatiunei prin acést'a nu voliesce a prejudecá intru nemicu, dreptului, celu are comitetulu natiunale permanente de a dispune liberu cu acesti bani dupa buna aflarea sa.

d) Prin §lu 17 se ia spre placuta sciintia reportulu secr. despre ofertulu de 100 fl. m. c. in oblig. urb. facutu de d. proprietariu in S. Reginu Ioane P. Maieru in favórea fondului Asociatiunei, deveniendu prin acest'a totuodata membru ord. alu Asociatiunei pentru totudeuna in urma

e) Prin §§ 14, 15, 16, 18 si 19 se tractéza staceri esié numite curente, cum suntu: repórtele despre banii incursi la Asociatiune cum si despre cartile si diurnale si foile periodice daruite pentru bibliotec'a Asociatiunei, despre care va binevoi a reportá dla bibliotecariu alu Asociatiunei.

Totu in lun'a acest'a, anume in 15 Febr. a. c. s'a tienutu o siedintia estraordinaria a comitetului Asociatiunei, in care s'a decisu, cá comitetulu Asociatiunei se faca pasii necesari la insaltulu guberniu regiu, cá acel'a dupa analogi'a celoru 4 stipendia asemnate din fondulu biliardului pentru 2 camere si 2 institute agronomice din patria, se se indure a asemná si pentru Asociatiunea transilvana romana unu ajutoriu de 1200 fl. v. a. din fondulu biliardului, cá se trametia si din partea sa doi representanti la espositiunea universale din Parisu deschisa in 1-a Aprile a. c., ca-ci Asociatiunea transilvana inca insintéza scopurile agriculturei, cum si a altoru ramuri de economia.

Totuodata se emise cu ast'a ocasione si pravocare din partea comitetului, cá aceli barbati, cari se simtu a posiede cualitatile recerute pentru o atare misiune, se se insinueze catu mai curendu la numitulu comitetu, in urmarea carcia se si insinuasera cativa barbati cualificati pentru o atare misiune. (Va urmá.)

Sibiiu 24 Aug. Dupa cum aflamu din isvoru securu luni in 28 Aug. se voru incepe in resiedinti'a metropolitana gr. or. de sici siedintiele consistoriului apelatoriu. „T. R."

Blasiu 5 Sept. Cu mare dorere si intristare primimu in cunosciintia, ca Ecs. Sa d. metropolitu Alecosandru St. Siulutiu nu se afla in normala sanatate. Cerulu se pastreze inca indelungu intre noi pe acestu adoratu barbatu alu natiunei! —

UNGARI'A. Presidiulu dietalu tramite pe la deputati mai multe proiecte de lege, intre cari si pre cela alu natiunalitatiloru, semnu, ca dieta nu se va conchiama inca acia curundu.

— „Magy Ország" e trasu in procesu de presa pentru tiparirea sorisorii a 3-a alui Kossuth, care dupa ce s'a propagatu s'a oprito; ea e o polemia spre a impedeca invoirea. —

CROATI'A. Comitii supremi adunati au consiliatu se nu se conchiame diet'a, ca-ce partit'a natiunala o pre puternica inca. Se crede, cá cancelaria croata se va desfiintia si agendele ei se voru strapune la tabul'a septemvirale din Pest'a. —

AUSTRI'A INFER. Vien'a. Sub presidiulu Mai. Sale s'a tienutu in 30 consiliu min. De facia era si min. maghiar, si se facu in cause'a datoriloru de statu si a bugetului pe 1868 una decidere. — Min. Franciei Rouher a primitu ordine a conferi in Vien'a, unde a si sositu dela Carlsbad. —

ROMANI'A.

Bucuresci 1 Sept n. (20 Aug.) Societatea literaria in patru siedintie din urma se ocupá aprópe numai cu intocmirea urma se ocupá aprópe numai cu intocmirea urma de dificultati mari. Intr'acestea in „Romanulu" se deschise o polemica asupra ortografiei prin dn. Pancescu. Bine, se o deschidemu si noi.

In un'a din siedintiele trecute a dieu dn. I. E. unulu diintre cei mai renumiti literatori si natiunii romanesci, ca ortografi'a este pertiunea artei de scrisu, a puau inse fectiunea artei de scrisu, a puau inse fectiunea artei de scrisu, a puau inse fect

se fia aparata de óresicare schimbare si strafórmare, carea uneori, mai alesu déca tiene timpu mai indelungatu, trece chiaru in corruptione.

Din aste considerationi, domnii mei, déca noi suntemu romani, adeverati, éra nu unu amestecu de glóte straine dupa originea loru, déca suntemu ceea ce simtimu cu totii, ceea ce ne aréta tóte urmele si monumentele autentice si necontestabili, — si déca nu suntemu ceea ce voru si doresca inemicii nostri se fimu, atunci istori'a limbei romane este una istoria fórte lunga, istoria ce cuprinde aprópe de 2000 de ani, istoria interesante, istoria démna din totu puntulu de vedere, de a fi studiata prin tóte fasele, evenimentele, impregiurarile, prin cari a trecutu, si a cautatu se trésca, impreuna cu natiunea, carei i-a fostu interpreta cugeteloru, bucuriei si durerileru sale, in carea mamele au cantatu la léganulu scumpeloru sale surcele, in carea s'au cantatu imeneele si baladele, fiaptele eroice ale braviloru aperatori ai patriei, si in carea fiecele plangu pre dulcii loru parinti la diu'a cea din urma de despartire.

Potut'a trai Romanulu fara limba! si déca Romanulu e Romanu si nu Dacu, déca elementulu lui e Romanu si nu schiau, potut'a se vorbésca canduva in alta limba decatu in limb'a romana?

Inimicii nationalitatei romane au venitu pana a ne calcá si cele mai sacre proprietati, anteiu originea romana, apoi si insasi limb'a. Ei nu potu combiná cu trecutulu si cu presentele loru, cum se mai esiste astadi una adeverata descendintia romana in partile orientului. Au peritu dacii, gotii, hunii, avarii si tóte cate alte popóre obscure si barbare, care nu au lasatu dupa sine, de catu ruine si unu nume de blastemu, cari in aste parti, cá si aiurea nu au facutu alta de catu au stinsu civilisatiunea, ce o propagase elementulu latinu, — perira tóte cu sunetu si fara sunetu. — éra elementulu romanu totu se mai esiste pana astadi? Se póte? — Nu, dicu ei, nu se póte, néga cu obstinatiune, inchidu ochii se nu véda, si 'si astupa urechiele se nu audia adeverulu.

Noi, cu elementulu nostru romanu, cu limb'a romana, suntemu una enigma neesplicabile inaintea mintei loru. Nu ca dóra nu ar' puté se o esplice, — atat'a ignorantia nu voiu, nu pociu a presupune, ci pentruca nu voru se o esplice, pentruca nu voru se admita esplicatiunea naturale, care decurge din studiulu faptéloru, documenteloru si alu limbei, pentruca nu decure, dupa cum ar' dorí anim'a loru.

Si atunci esistintiór'a nóstra, in totu respectulu, remane neesplicata, enigma. Ci se'i lasamu, domnii mei, se abunde'ze in sensulu loru, se ne mangaiamu, ca déca avemu inemici multi, inimici nationali si persóne inemice, dara avemu si amici inca si mai multi, natiuni si individi, pre cari nu i-au orbitu si nu i-au potutu orbí sentieminte invidióse, ci recunoscu adeverulu, scin se esplice enigm'a nedecifrata a inemiciloru, si ne intindu man'a dicendu-ne — frate!

Se lasamu pre inimicii invidiosi, se se rostogolésca in enigmele loru, esplice-le, nu le esplice, si si le-au facutu, ei se le desnóde, e tréb'a loru, noi avemu alte trebi, cu cari se ne ocupamu.

Se trecemu dar' mai incolo la obiectulu limbei.

Se premitemu inse unele momente istorice, cari potu se dè mai multa lumina consideratiuniloru nóstre, si se incepemu cu ceva mai inainte de colonisarea Daciei cu Romani.

Eutropiu ne spune, ca colonielele dacice s'au adusu din totu imperiulu romanu; va se dica, nu numai din Rom'a, nu numai din Itali'a, ci si din alte provincie romane, mai departate séu mai de aprópe.

Intre provinciele mai de aprópe, stau in lini'a prima: Mesi'a si Panoni'a, cari erau limitrofe Daciei, si cari suferisera mai multu de invasiunile Daciloru. In alta linia mai departe stau Traci'a, Macedoni'a, Noriculu, Reti'a, si altele; in cari tóte erau colonie romane, inca de mai indelungatu timpu, impreuna cu statiunile militarie, cu castele de pe tiermurii Dunarii si legiunile aquilitere.

Aceste colonie erau romane cu limb'a romana, — si dupa opiniunea mea ele au fostu antaiulu léganu, de unde s'au lnatu colonistii Daciei, pre candu alte provincie mai departate numai mai tardiu si-au potutu tramite contingentulu loru.

De aci nesulu celu mai de aprópe intre Romanii de astadi de dincóce si decindes de Dunare. De aci si nesulu intre dialectulu macedono-romanu si dialectulu daco-romanu.

Dupa mine, fratii romani de preste Dunare suntu de una parte succesorii vechiloru colonisti din Traci'a si Macedoni'a, éra de alta dependentii colonistiloru dacici, cati voru fi trecutu preste Dunare, sub Aurelianu séu sub altii. De aceea si limb'a cestoru din urma mai multu se tiene de dialectulu daco-romanu de catu de celu macedono-romanu.

Ce limba au vorbitu acesti romani, inainte si dupa Traianu pana la Aurelianu? In lini'a de antaiu fara indoiéla limb'a latina, cá limb'a imperiului, precum arata tóte inscriptiunile numeróse, ce se mai afla, mai mare parte in Transilvani'a de astadi, precum si monumintele lapidarie, — si tablele cerate, din care una parte insemnata se afla la mine, si cari mai tóte, cate adeca se potu decifrá, s'au publicatu in Archivulu meu, pentru filologia si istoria ce amu incoputu alu dá de la 1 Ianuariu anulu curentu.

Inse pre langa limb'a latina oficiala si literaria, erá in Daci'a in usu inca si unu dialectu vulgare romanu, care se póte consideră cá antaiulu elementu alu limbei romane de astadi.

Pana aci esistentí'a acestui dialectu vulgare romanu dacicu, erá numai un'a coniectura luata dupa analogi'a altoru provincie, unde se aflara urme de atari dialecte totu din acele tempure; ci lipsiau documinte positive, pentru cá coniectur'a se póta deveni certitudine.

Inse multiamita providintiei, si zelului natiunale alu unui pré demnu barbatu, unu monumentu pretiosu, si unicu mi a venitu a mana, prin care coniectur'a a devenitu certitudine.

Intr'una din tablele cerate, ce le amu a mana si le amu publicatu, se afla scrisu unu pasagiu si in limb'a vulgara romana. Alecsandri Antipatri, secondo auctor segnai! in locu de; secundus auctor signavi.

Éca secondo fara S finale ca si la italieni in nominativu. Éca segnai, cu SE in locu de SI, cá si la noi in semnu si la italieni in segno; éca si terminatiunea preteritului in AI, cá in limb'a romana, semnai, in locu de form'a latina AVi, signavi.

Dar' anca scriitoriulu acestoru cuvinte era grecu, cum lu arata si numele, si de aceea scrise cu litere grecesci; si asiá nu scin, déca nu a grecitu unele spresiuni, scriendu secondo in locu de secundo

Inse fia cum va fi; acestu monumentu vechiu din 4 Oct. 160 dupa Chr., de 1707 de ani, scrisu la 55 de ani dupe expeditiunea si colonisarea dacica, demonstra preste tóta indoiél'a, cumca in coloniele romane din Dacia, pe langa limb'a latina, erá in usu si unu dialectu romanu vulgare, care, daca noi suntemu romani, e mam'a limbei romanesci de astadi. Despre care mai pre largu am scrisu in archivu, nr. III. pag. 40 si urmatóre.

Dupa scótere legiuniloru romane, a Va Macedonica si XIII gemena din Daci'a si alesu din Transilvani'a de astadi; si asiedierea loru in mediuloculu Mesiei, la Ratiaria, adi numita arcer langa Vidin, si aiurea, civilisatiunea se stinse cu totulu in Daci'a Traiana si cu ea si literatur'a romana, carea pre atunci ne'ndoitu inca erá numai cea latina. Dar' nu credemu, cá s'a stinsu de unu data si limb'a romana, precum nu credemu, ca au peritu toti romanii colonisti din Daci'a Traiana, ori catu de crude au fostu invasiunile barbare, ci din contra suntemu cu deplina convingere, ca cea mai mare parte a remasu inca in tiéra, si ca a si cautatu se remana, — de aceea nici nu credemu, cumca toti romanii au trecutu Dunarea in Mesia, dar' neci nu ar' fi potutu, de óra ce, dupa testimonie istorice certe, Daci'a inca din timpulu lui Claudiu erá cu totulu ocupata de barbari, si pierduta pentru imperiulu romanu, intru atat'a, catu nici nu potemu bine precepe, cum se fia potutu remané legiunile romane in Daci'a ocupata de barbari, dela Claudiu pana la Aurelianu, dupa ce neci monumintele din Daci'a nu trecean preste timpulu lui Claudianu imperatulu incócc.

Istoricii romani, si anume Eutropiu lib. VIII cap. 3, ne spune, ca numai de catu dupa Traianu, succesorulu seu Adrianu, din invidia catra glori'a si retrage legiunile dincolo de Dunare, precum facuse si cu alte trei provincie castigate totu de Traianu. Si cu ce l'au sparistu amicii lui cá se nu faca unu reu asiá mare imperiului si numelui romanu?

Numai cu acelu cuventu; pentru cá nu a cei multi cetatiani romani se se tradé in manile barbariloru (ne multi cives romani barbaris traderentur.)

Va se dica, elu avea de cugetu, se parasésca Daci'a, tragundu-si afara legiunile romane, ce eran de garnisóne intr'ins'a, — dar' nu avea si aceiu cugetu, cá se scóta si pre cetatianii romani de acolo, — pentru ca erá cu nepotintia si scóte.

De nu erá asta causa, adeca nepotinti'a scóterei colonistiloru, unu omu geniale, cum a fostu Adrianu, pré usioru potea se alineze animele amiciloru sei si se le respunda: Nu ve temeti, amicii mei, de ast'a, am si eu atat'a pricepere, cata voi, ca scotiendu legiunile se nu lasu pre cetatianii romani in focolu barbariloru, ci sei trecu una data cu legiunile din cóce. Si atunci amicii lui Adrianu nu mai aveau cuventu de a se opune intentiunei imperatoriului.

Ci Adrianu nu lia respunsu asiá, pentru ca nu a potutu, éra amicii lui au recsitu, pentru ca elu s'a temutu a espune viéti'a statoru cetatiani romani in ghiarele turmeloru barbare. Elu retienu Daci'a, si nu retrase legiunile, — cu atat'a mai pucinu pre colonisti. Inse invidi'a totu a recsitu si ea, ca daca nu i a fostu cu potintia a parasi Daci'a, fara a se espune revoltarei animeloru din totu imperiulu, — a facutu ce is fostu prin potintia; elu a derimatu puntea lui Traianu de la Turnu Severinului, si ar' fi stricatu, póte, chiaru si column'a Traiana din mediuloculu Romei, de iar' fi fostu prin potintia.

Pretestulu stricarei acestei punti, ce fù unu adeveratu vandalismu, a fostu de nimic'a. Oprirea barbariloru, se nu tréca preste Dunare, — cari apoi cu atatu mai mare inversiunare se arunceara in spatele bietiloru colonisti din Daci'a.

Inse cá se mergemu mai departe, urme de limb'a romana mai aflamu si in secululu alu VI, sub Mauriciu imperatu, de care mai multi au scrisu, si noi insine mai de multe ori, intr'atat'a catu credemu a fi de prisosu se mai tratamu si aici despre istori'a cu Torna Frate din muntele Emu din Traci'a.

Destulu este se amintimu, ca limb'a romana a esistatu inca din timpulu antaiei colonisatiuni, atatu in Daci'a, catu si in provinciele transdanubiane, — inse numai cá dialectu vulgare. Pentru ca si in provinciele de preste Dunare, la inceputu limb'a literaliloru a fostu numai cea latina, precum se adeverésce din scrierile, ce au mai remasu din timpurile concilialoru celoru mai d'anteiu, care suntu destulu de cunoscute lumei literarie.

Mai grea sórte a cadiutu pre limb'a romana, dupa ce de o parte imperiulu romanu s'a impartitu in dóue, si noi amu remasu aliati de catra partea occidintale, unde dominau limb'a latina si dialectele vulgari romane, — éra de alta parte dupa Foc'a, incetandu usulu diplomaticu alu limbei latine in partea orientale, si grecismulu ajungundu la potere, limbei romane nu i-a mai remasu nici unu sprigiunu omogeniu; ci din contra incungiurata de eleminte straine, greci, sclavi, bulgari, cari se serbise, si serbi cari totu una suntu cu sclavii, ea pati cele mai infricosiate pierderi.

Éra candu fù crestinarea bulgaro-slaviloru catra incepututu secolului IX., si introducerea limbei slavice chiaru si in bisericele romanului, atunci limb'a romana deveni la cea din urma agonia.

Domniloru, iertatime cá se nu me demitu in descrierea acestoru secoli pluni de intunerecu si de barbaria de cari neci unu romanu cu sufletu curatu nu si póte aduce aminte fara grétia si infiorare, grétia pentru barbaria, si infiorare pentru stricatiunea, ce ni a causatu slavonismulu in limb'a si in cultur'a intelectuale.

Se lasamu, domnii mei, la o parte acesti secoli de trista reminiscentia pentru limb'a romana, cari o au tienutu sub jugulu barbariei celei mai intunecatórie, si mai bine se aducemu multiumita cu recunoscintia barbatiloru din cele mai de aprópe trei recule trecute, cari su ruptu lantiurile servitutei, sub care dincea, si au redatuo érasi natiunei romane, cá sei fia organulu culturei natiunali.

Ea inse, candu érasi revediù lumin'a sórelui, aparù portando pre facia si urmele servitutei seculari cu venetari profunde, si infasiuraturele sepulorali. Ci multamita cerului, ca a reinviatu, carea se credea mórta si se reaflá ceea ce se parea pierduta.

Literatii nóstri de unu secolu incóce se incercara a o curá cu totu felulu de medicine, si medicii si inca nici pana astadi nu suntu de

acordu intre sine asupra remedieloru mai convenienti.

Ei au inceputu in adeveru cu totu dinadinsulu a se ocupá cu higien'a ei, tienura mai multe consultari. Dar pana acum totu nu se intielésera deplinu. Aleopathicii si homeopathicii si sici erau inca totu in lupta, si tari in convictiunile loru.

Guvernulu Romaniei, recunoscundu importanti'a obiectului si periculiu disensiunei pentru paciente, a convocatu unu consiliu mare, mai mare decatu tóte cele de pana acum, si-i dete pre pacientele in manele lui.

Se speramu, domniloru, ca 'lu voru vindecá pre deplinu.

In totu casulu, am ferm'a incredintiare, ca nu'lu voru ucide. —

Cronica esterna.

Din tóte, cate se petrecu in Europ'a merita o mai mare atentiune intielesulu cuventariloru imp. Napoleone, cari le-a tienutu la Aras, Lille si la Amiens, care tóte in ide'a loru fundamentala se potrivescu cu programulu din Salisburgu ad. sustienerea pacii, déca Prusi'a si Rusi'a vrétt pacea cu seriositate; Austri'a se lépada de pretensiuni a lua pusetiune in Germani'a de sudu si Franci'a doresce sustienerea pacii si introducerea de institutiuni mai liberali in Franci'a pe cale paciuita. Napoleone la Salisburgu vorbí multu si despre Principatele dunarene. —

Serbi'a in „Monitorulu“ seu din 1-a Sept. condamnéza si protestéza in contra barbariei, ce s'a comisu cu omorirea celoru 2 victime pe corabi'a austriaca. Metropolitulu Serbiei a si tienutu parastasu pentru acestia, combatandu barbari'a asiatica de pe amvonu. —

„Trompet'a“ ne referéza, ca 11 mii pasci cu acu tramise guvernulu romanu s'au prinsu de auctoritatile ungaresci si s'au opritu cu cuventu, comca armele ar' poté fi destinate a aciti'á o miscare insurectionaria in Transilvani'a si ca pr. Cuza a intrevenitu la min. Andrássy pentru liberarea loru. —

La Nicolaew 2 muncali imbracati in costumu femeescu au incercatu unu atentatu asupra Cesarului, inse fara resultatu. Cercetarea curge. Din Parisu se scrie, ca Cesarulu s'ar fi clatitu de minte si pusca pe teréstra cu pistólele. — In Spani'a insurectiunea cresce — In Candi'a s'a sugrumatu cu totulu, si comisiunea internationala si va apucá lucrarile. In prospecte cá acestea se ne folosimu a insinitá intru tóte. —

La situatiune (capetu din Nr. tr.). Facia cu politic'a Europei cea de fondu dara, ad. cea observata si observanda in puterea previsiuniloru lui Napoleonu I. pentru sustienerea cumpanei drepte europene, caus'a orientala nu se póte altfeliu resolvi, decatu a) prin ocintie-legere diplomatica, in care casu Romani'a trebue se misce tóte, se sacrifice catu de multu spre a lua parte la intielegerea diplomatica miscandu toti dieii pamentului si castigandu diplomati'a, pentrucá se'si póta readuná la focariu tóta sufletea romana respandita in Orientu, cá un'a natiune, care in Orientu 'si are traditiunile imperiului bizantinu, si are si dreptulu seu ereditu, care s'a usurpatu pana acum numai de fortia musulmana, invingundu pe usurpatorii lui, dar' nu pe eredii loi, pe nepotii remasi fara tatoru, inse chironomii cei naturali, cari dovedinduse de maioreni au dreptu a ri'lu resuscitá, candu forti'a se va afla fortiata a espira. — b) Cestiunea acésta se póte resolvi cum portá frica Napoleonu I. si prin forti'a Rusiei, candu atunci Romani'a va trebui se se lupte impreuna cu occidentulu spre acelasi scopu, cu acelasi drapelu, ca-ce altfelu sburandu ea de frica in gur'a crocodilului pentru scapare, va fi si inghitita de elu. c) Se póte resolvi si prin emancipar'ea nationiloru cu arme proprie, candu Romani'a va avé misiunea a inaltiá standartulu Asaniloru pana la Bosporu si Pindu, armandu bracielele, dar' si spiritele deodata, spre a se inaltia in cultura sciintifica, arte, industria si comerciu in massa cu pasi catu se póte de intetiti, nutrindu santulu focu alu nationalismului si ajutandu cu virtutea militaria realisarea ideei reincorporarii nationalitatiloru sub standartulu libertatii egale constitutionale. Auspiciale pentru asemene politica in verce casu suntu pentru Romani'a favorabile, numai se se scia folosi cu repediune de prestigiale loru, contopindusi tóte partitele in cazanulu interesului generalu si alu vietii si gloriei inaltiarii nationale, pentruca atunci tóte interesele privatiloru castiga campu de a se inaltia in aboru asemene cu aboru lu vulturului romanu. — Unu visu de escerciticiu virtuturu strabune se fia impinteonu de ajunsu a inaltia susu standartulu maiorenitatii sale, care va fi recunoscutu, déca va dovedi mai timpuriu una victia eroica si solidaria, cá unu gagiu pentru Europ'a, ca póte fi bulevardulu doritu de ea in contra panslaviasmului, pe care bulevardu 'lu cauta Europ'a de atatia ani si spre dorere inca nu i da semne deajunsu respectabile, fiinduca inca se mai tavalesce in noroiulu nestabilitatii si alu neresolutiunei, lasandase trasu si impinsu de interesele meschine ale strainiloru, cari vreu alu impedeca dela acésta misiune in folosulu loru, si anularea nóstra. Astadi aratandu'si abilitatea ar' fi ajutata maiorenitatea si aplaudata, si Europ'a atunci n'ar mai pune stavila la crisea Orientului, ci ar' recunósce pe maiorestiunei Orientului, ci ar' recunósce pe maiorestiunei Orientului, ci ar' recunósce pe maiorenii, cá drepti proprietari eredi si ereditatii reverendecabile. — Greci'a cu ajutoriulu Rusiei va lea initiativ'a, spre a mai reapuca ereditatea usurpata folosindose de ocasiune; nu va poté inse dá Europei garanti'a nici pe departe, pe care o pretinde pentru politic'a sa de fondu in contra influintii nordice, cum dise Napoleonu, dar' maiorenii, orcandu voru luá insinte procesulu proprietatii sale cu puteri resolute, voru afla mai lesne spriginulu Europei occidentale in recunóscerea dreptului reeluptatu. Numai cu cultur'a si civilitatea investita se dè Romani'a dovedi, ca in adeveru suntemu nepotii celoru descindinti din Marte dieulu. Itali'a e la inaltimea misiunei sale si intende bracliulu incordariloru la civilisatiune, Franci'a astépta progresu si temporisaza cu resolvarea cestiunei Orientului dór', dór' se va inaltia cá una fenice din rogulu mortii celei parute sor'a ei din Orientu, cá se o salute la una nóua viétia dorita. Natiunile vecine adóra libertatile Romaniei si si le doresc si pentru sene. Prospecte bune, numai institutiune generala obligatória, inaltiare in cultura inalta sciintifica, economia politica cu deosebire, si cultura aventata in toti ramii de industria, comerciu, redicanduse totu sufletielniu din Romani'a la entusiasmulu inaltiarii gloriei si prosperarii genului seu. —

Literariu.

Dreptulu publicu alu romaniloru de **„Simeone Barnutiu“** doctore in legi, profesore de dreptulu naturale, de dreptulu gentiloru, de dreptulu publicu alu romaniloru si de filosofia la universitatea din Iasi, cu tiparulu tribunei romane, a esitu la lumina!

Elu cuprinde notiti'a biografica de Simeone Barnutiu in XXXVI pag.; apoi dreptulu publicu alu romaniloru din timpurile cele mai vechi in continuare succesiva pana in presentu pre pag. 470, statu cu, catu si fara portretulu marelui nostru barbatu, tiparitu intr'o editiune catu se póte de corespondatória. Pretiolu este de $11\frac{1}{2}$ — dóue dieceri in natura si cu fotografia 12 dóuedieceri in natura séu banenote cu agio co.espondietoriu. Se afla in Iasi la asociatiunea ce s'a formatu pentru publicarea tuturoru manuscripteloru lui Sim. Barnutiu, numai in folosulu erediloru lui dela cari primi manuscriptele. Se mai afla puse sub presa dreptulu naturalu privatu si publicu, si se va mai tiparí si dreptulu gintiloru naturale si positivu; politic'a (doctrina constitutiunei) constitutiunea statelor principali. Antropologi'a. Psicologia empirica. Enciclopedi'a filosofiei teoretice. Logic'a. Metafisic'a Estetic'a. Scintí'a virtutii. Pedagogi'a. Istori'a filosofiei si Diverse alte scrieri.

Tesaurulu celu mai capitalu, pe care la potutu lasá reposatulu natiunii, diace in opurile aceste. Cine nu si le va procura?!

Glorificare numelui Marelui barbatu! Gratia societatii june, care scóte la lumina magazinulu sciintiei lui! —

— Adunarea generala a auctoriloru romani. In diurnalulu „Natiunea romana“ se face unu apelu din partea unui comitetu ad-hoc catra toti auctorii romani din tóte partile romanismului, cari au produsu vreo opera pe campi'a literaturei romane, ca ze va tiené o adunare generala a tuturoru auctoriloru romani insusindu cea mai mare importantia din tóte punctele de vedere, provocandui, ca fara intardiare se tramita la Redactiunea diariului „Natiunea“ in Bucuresci insemnarile numeloru si opuriloru, ce au publicatu, pentrucá comitetulu resp. se póta decide si se anuncie dd. auctori despre diu'a, in care se va tiené acea adunare in interesulu romaniloru. Comitetulu provisoriu alu adunarii generale a auctoriloru romani si renoiesce anunciulu in „Natiunea romana“ in chipulu urmatoriu:

„Anunciu importantu. Unii din dd. auctori romani au intielesu, ca numai auctorii de opere literarie voru participá la marea adunare a auctoriloru romani; se face dara conoscutu, ca toti cati au produsu, cá auctori, orice opere in limb'a romana, fia pe campi'a literaturei, fia pe acelea a sciinteloru si a artelor frumóse, voru participá la acésta adunare nationala de auctori romani. —

Comitetulu provisoriu.

NB. Se se grabésca toti auctorii a ne comunicá listele cu operele lucrate cá se potemu anuncia mai ingraba convocarea adunarei.“ —

Indreptare: In Nr. tr. se schimbara columnele din midilocu, din vina tiparitoriului, pag. arata incurca. —

Anunciare.

Subscriatulu dupa consultare si la poft'a mai multoru Romani din Buda-Pest'a, Ungari'a, Banatu si Transilvani'a amu deschisu mai vertosu in interesulu publicului romanu cancelari'a advocatiale in Pest'a, strada „Naia alba“ (Weisse Schiffgasse) Nr. 2, etagiu I.

Facundu ast'a cunoscutu se recomanda onoratului publicu romanu.

Pest'a in 29 Aug. c. n. 1867.

Florianu Varga,
advocatu in dreptu privatu si combialu.

Nr. 101/piset. 1867. 3—3

CONCURSU.

In comun'a montana Rosi'a in comitatulu Albei inf. din Transilvani'a a devenitu statiunea de mósia vacanta.

Cu acésta statiune e impreunatu unu salariu anuale de 150 fl. v. a si dereptulu de pensiune.

Doritórele de a ocupa acésta statiune au asi substerne cererile loru documentate, in cari e se arate cunoscinti'a limbei maghiare si romane pana in 20 Septembre 1867 la subscris'a direptiune.

Dela direptiunea fondului pisetale.

Abrudu 21 Augustu 1867.

Basiliu Bosiota,
presied. fondului.

BEIMEL et HERZ

Pest, Landstrasse Nr. 3,

si recomanda depositulu seu de capetanie sustatoriu de 11 ani, de **sapunu Apollo,** (Apollo-Seife), care dela 15 Augustu este impreunatu cu depositulu renumiteloru

Luminari Apollo

de tóta sórtea si in catatime deajunsu.

Subscrisii se roga pentru acordari catu se póte de numeróse si apromitu implinirea comisiuniloru date cu cea mai mare promptetia.

Beimel et Herz,
1—6 (g.) Pest, Landstrasse Nr. 3.

Cursurile la bursa in 6. Sept. 1867 ata asia:

Galbini imperatesci	—	—	5 fl. 89 cr. v.
Augsburg	—	—	121 „ — „
London	—	—	123 „ 45 „
Imprumutulu nationalu	—	—	57 „ 80 „
Obligatiile metalice vechi de 5 %		59	„ 40 „
Actiile bancului	—	—	691 „ — „
„ creditului	—	—	183 „ 60 „

Redactoru respundietoru
JACOBU MURESIANU.

Editiunea: Cu tiparulu lui
JOANE GÖTT si fiiu HENRICU.